

YAYLA TURİZMİNİN BÖLGESEL EKONOMİK KALKINMADAKİ ROLÜ: AYDER YAYLASI ÖRNEĞİ

Nilgün BİLİCİ^{1*}

Özet: Kentleşmenin tam olarak ulaşamadığı bakir kalan kırsal alanlar, insanların negatif etki yaratan kent ortamından uzaklaşmasını sağladığı için önem kazanmakta ve dünyada bu tür yerlerin sahip olduğu fiziki güzellikler ve kültürel değerler ilgi görmektedir. Dolayısıyla gelişmiş veya gelişmekte olan birçok ülkede kırsal niteliğe sahip, tahrip olmamış doğa ve kültürel yapıların büyük bir bölümünün varlığını sürdürüyor olması bölgesel kalkınmada çekim unsuru oluşturmaktadır. Bu bağlamda bölgesel dengesizliği azaltmak için yerel yönetimlerin potansiyellerini kullanarak bu durumdan faydalanması yeni kalkınma felsefesinin temellerini oluşturmaktadır. Söz konusu konu ile yapılan araştırmalar, gelecek yıllarda turizm anlayışının doğa ile bütünleşen, çevreye karşı bilinçli, yaşam tarzları ve kültürleri birlikte tutmaya imkân veren turizm ürünlerine yönelik olacağına işaret etmektedir. Bununla birlikte; doğal yapısı, kültürü, sessiz ve sakinliği ile ziyaretçilere eşsiz duygular yaşatan Ayder Yaylası'nın Doğu Karadeniz bölgesinin ekonomik olarak kalkınmasında önemli rol oynadığı bilinmektedir. Bu çalışma, Doğu Karadeniz bölgesinde yer alan Ayder Yaylası'nın yayla turizmi hizmeti ile bölge ekonomisindeki rolünün ortaya konulmasını amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, Turizm, Bölgesel Ekonomi.

The Role of Tableland Tourism in Regional Economic Development: The Case of Ayder Tableland

Abstract: Rural areas, where urbanization has not fully attained and have been left untouched, have been gaining importance for providing people to move away from urban environment producing negative effect and the physical beauty and cultural values of this kind of places get attention in the world. Therefore, in many countries that is developed or developing, being in existence of a large part of cultural and natural structures, which is rural and unspoiled, gets attraction in regional development. In this context, in order to reduce regional disparities, benefiting from this situation by using the potential of local government are the basis of the philosophy of the new development. These researches conducted with this subject show that understanding of tourism in the future will focus on the tourism products that integrates with the nature, is conscious to environment and allows to hold to get the lifestyle and culture. In addition to this, Ayder Tableland that provides people to have unique emotional experience with natural structure, culture, quiet and calmness is known to play an important role in economic development of the Eastern Black Sea Region. This study aims to put forward the role of Ayder Tableland, located in the eastern Black Sea region, in tableland tourism service and the regional economy.

KeyWords: Regional Development, Tourism, Regional Economy.

I. GİRİŞ

Türkiye yedi coğrafi bölgeye ayrılmış olup bu coğrafi bölgeler arasında ve hem de bölgelerin kendi içinde farklı alanlar arasında gelişmişlik farklılıkları gözlemlenmektedir. Aynı şekilde gelişmiş ülkelerin de bazı bölgeleri arasında gelişmişlik düzeyi farklılıklarının olduğunu söyleyebiliriz. Ülkeler yeterince kalkınamamış bu bölgelerin farklı yollarla kalkınmalarını sağlamak istemektedirler. Bunun içinde önce bölgesel özelliklere göre atıl kaynakların harekete geçirilmesi ile ekonomik canlanma ve kalkınmayı amaçlarlar. Öncelikle bölgenin sahip olduğu yer altı ve yerüstü doğal kaynaklarının araştırarak en ekonomik, süreklilik arz edecek ve en kısa zamanda, en verimli şekilde bölgesel kalkınma olanaklarına elverişli alanların ekonomiye kazandırılmasına odaklanmaktadır. Bölgesel

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Turizm Fakültesi.
e-mail: nbilici@atauni.edu.tr
tel: 05357270958

kalkınmaya katkı sağlayabilecek yollardan biride bölgenin doğal kaynaklarının turizme katkısının sağlanması ile turizm ile bölgesel kalkınmanın istenilen düzeye çekilebilmesidir. Ülkemizin sahip olduğu henüz ekonomik amaçlı kullanılmamış doğal güzelliklere sahip alanların turizm amaçlı kullanılarak kalkınmaya katkıları ile bölgenin istenen boyuta kalkınması sağlanabilir.

Kentleşmenin görece ulaşamadığı ve dolayısıyla bakir kalan kırsal alanların negatif dışsallıklar yaratan kent ortamından uzaklaşma unsuru olarak değer kazandığı bir dünyada bu tür yerlerin sahip olduğu fiziki güzelliklerin yanı sıra kültürel değerleri de ilgiye değerlidir. Dolayısıyla kırsal niteliğe sahip olmasıyla tahrip olmamış doğa ve kültürel yapıların büyük bir bölümünün, gelişmiş veya gelişmekte olan birçok ülkede varlığını sürdürüyor olması bölgesel kalkınmada çekim boyutu oluşturmaktadır. Bu bağlamda bölgesel dengesizliği azaltacak düzeyde yerel yönetimlerin var olan potansiyellerini kullanarak bu durumdan faydalanması gerektiği yeni kalkınma felsefenin temellerini oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar, gelecek yıllarda turizm anlayışının doğa ile bütünleşen, çevreye karşı bilinçli, yaşam tarzları ve kültürleri birlikte tutmaya imkan veren turizm ürünlerine yönelik olacağına işaret etmektedir. Bu nedenle doğal yapısı, kültürü, sessiz ve sakinliği ile ziyaret eden insanlara büyüleyici bir his yaşatan Ayder Yaylası'nın Doğu Karadeniz bölgesinin ekonomik olarak kalkınmasında önemli rol aldığı bilinmektedir. Bu çalışma, Doğu Karadeniz bölgesinde yer alan Ayder Yaylası'nın yayla turizmi hizmeti ile bölge ekonomisine sağladığı ve gelecekte sağlayacağı ekonomik katkının ortaya konulmasını amaçlamaktadır.

II. TURİZM VE YAYLA TURİZMİ KAVRAMI

Turizm, insanların sürekli olarak ikamet ettikleri yerlerin dışında seyahatleri sonucu gittikleri yerlerde geçici barınma ve yeme içme ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Ancak turizmle ilgili olarak yapılan bu tanımlama oldukça dar kapsamlı bir tanımlamadır.

Bu günün dünyası insanları sürekli olarak ikamet ettikleri yerlerin haricinde başka yerlere gitmekte. Ülke içinde ve dışında gittikleri yerlerde gezme, görme, eğlenme, dinlenme ve öğrenme gibi sosyo psikolojik ihtiyaçlarını gidermektedirler. Ekonomik ve sosyolojik açıdan geniş etki alanı olan bu olayı turizm olarak tanımlanmakta ve bu günkü medeniyetin ana özelliklerinden birini oluşturmaktadır (Barutçugil, 1989:15).

Turizm tanımı 1980'li yıllarda Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği (AIEST) tarafından düzenlenmiş şekli şöyledir; "Turizm, insanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışında seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü" olarak yapılmış bir tanımdır (Kozak ve diğerleri, 2001:3).

Turizmi tanımlarken sadece bir açıdan tanımlama yapmak doğru olmayacaktır. Günümüzde turizm denildiğinde insanların her tür talep ve ihtiyacına yönelik tanımlama ve sınıflandırma yapabilmek mümkündür. Bu güne kadar genellikle turizm denildiğinde ilk akla gelen deniz, kum ve güneş üçlüsü olmaktadır. Ancak son yıllarda turizmin sadece bu üçlü ile sınırlandırılmayarak bütün yıla yayıldığını ve bütün yıl sürdürülebilirliğinin söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. Bütün bu talepler alternatif turizm çeşitlerini ortaya çıkarmıştır.

Turizm anlayışının geleneksel anlayışın haricinde yeni bir yapılandırma ile yeni turistik ürünlerin ortaya konulması amacıyla farklı turistik ürünler bir araya getirilerek turistik ürün çeşitlendirmesi yapılmıştır. Bu durum ise alternatif turizm tanımını doğurmuştur (Albayrak, 2013:32).

Ülkemizin sahip olduğu her türlü turistik amaçlı kullanılabilir kaynak diğer ülkelere göre oldukça fazladır. Kaynak zenginliği beraberinde çok çeşitli alternatiflerle beraber farklı turizm şekillerini yaratmaktadır. Bu nedenle turizmle ilgili tanımlamalarda farklı sınıflandırmaya gidildiğinde alternatif turizm olarak kategorize edilmiş olan bu alanda eko turizm alt başlığında sınıflandırma yapılmakta olduğunu görmekteyiz.

Eko turizmin belirlenen bazı kıstaslara göre yapıldığını görmekteyiz. Bu kıstasları sıralayacak olursak; kullanılan araçlar (bisiklet, balon, rafting, at), yörenin doğası (dağ, yayla, mağara), etkinliklere göre (akarsu, av, bilim, treking) şeklinde sıralamak mümkündür (Akpınar, Bulut, 2010:1580).

Eadington ve Smith (1992) Eko turizmi; “yerel değerlere saygılı olarak ve onları koruyarak kaynakları turistlerin hizmetine sunmak olarak değerlendirmektedirler. Başka bir ifade ile eko turizm yerel değer ve normları dikkate alan, küçük ölçekli, yavaş bir gelişme trendi gösteren ve yerel emek ve sermayeyi iyi bir şekilde kullanmaktır” şeklinde ifade etmiştir.

Ekoturizm konusunda birçok tanım yapılsa da, üzerinde fikir birliği bulunan temel karakteristikler şöyle sıralanabilir; (“Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm”, TÜRSAB, Nisan 2002).

- Doğa temelli olması,
- Bio çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunması,
- Yerel toplumların refahını desteklemesi,
- Olumsuz çevresel ve sosyo kültürel etkilerin minimuma indirgenmesi için aktivitelerini hem turistler hem de yerel halkın sorumluluğunda düzenlemesi,
- Yenilenemez kaynakların minimum kullanımını gerektirmesi,
- Yerel mülkiyetin ve yerel topluma dönük istihdam imkânlarının üretilmesini

Bütün bu tanımlamalar ışığında yayla turizmi bizim çalışmamızın ilgi alanını oluşturmaktadır. Giderek daha çok tercih edilen bir turizm alanı olarak tanıtılmaya ve turizme kazandırılmaya çalışılan yaylalar Türkiye’nin hemen her bölgesinde doğal güzellikleri, sundukları alternatifler nedeniyle hem bölgesel kalkınmaya etki etmekte hem de farkına varılan bölgeler olarak bu yolla aynı zamanda korunmaya da alınmaktadır.

Yayla Turizmi Projesi’nde Doğu Karadeniz, İç Anadolu, Ege, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde alt yapı sorunlarının belirlendiği 62 adet yaylanın 26’sı yayla turizm merkezi ilan edilmiştir (Selimoğlu, 2004:2). Bunlardan bir tanesi de Ayder yaylasıdır.

III. TURİZMİN TÜRKİYE EKONOMİSİ İÇİNDEKİ YERİ VE BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİSİ

Turizm sektörü gelişen ve değişen Dünya ve teknolojiye paralel olarak gelişmekte ve şekil değiştirmektedir. Değişen ve sürekli gelişen teknoloji paralelinde turizmin de gelişmesine hız katmıştır. Ancak ülkeler ve bölgeler açısından turizmin gelişme trendinde farklılıklar gözlemlenmektedir. Bütün Dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de turizm sektörü her türlü ekonomik ve sosyal olaydan çok çabuk etkilenen bir sektördür. Bu etkilenme turizm gelirlerinin çok dalgalı bir seyir izlemesine neden olmaktadır.

Turizm sektörün gelişmekte olan ülke ekonomilerinde oldukça önemli rol üstlenmekte ve ülke ekonomilerindeki olumlu etkileri bu sektörü daha cazip hale getirmektedir. Ülke ekonomilerinin

maruz kaldıkları ekonomik darboğazlarda ve çözümünde turizm ekonomiye kattığı dinamizm ile çıkış noktası olma özelliğini taşımaktadır.

Turizm sektörünün ülke ekonomilerine etkilerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz; (Kar vd., 2004: 89; Tavmergen, 1998: 54; Bahar, Kozak, 2006: 129-144):

- Ödemeler dengesine etkisi,
- Gelir etkisi,
- Yurtiçinde ithalat etkisi,
- İşgücü çarpanı etkisi, ihracat ve gelir
- Dağılımını düzenleyici etkisi,
- İstihdam artışı ve yeni iş olanakları yaratması,
- Ekonomik gelişme ve döviz geliri yaratması,
- Küçük ölçekli işletmelerin geliştirilmesi,
- Hayat standardının ve kalitesinin yükseltilmesi

Gelişen bir ekonomi olarak Türkiye’de son yıllarda hızla büyüme trendini yakalayan bir sektör olarak turizm birçok farklı alternatifi ile sürekli gelişmekte ve büyümektedir. Bu büyüme ve gelişme kalkınan sektör olarak turizmin ülke ekonomisine de artan katkısı olmaktadır. Dolayısı ile gelişen turizm sektörü beraberinde hem ülke kalkınmasına hem de bulundukları bölgelerin kalkınmasına katkı sağlamaktadır.

Türkiye’de turizm sektörü ile ilgili 1950 yılında turizmi teşvik kanunu çıkarılmıştır. Fakat yeterli yatırım yapılması 1960 ihtilali ve sonrasında faaliyetlerde duraksamaya neden olmuştur. Ancak planlı dönemin başlangıcıyla turizm gelirleri ve istatistikleri daha düzenli ve sağlıklı tutulmaya başlanmıştır. Tutulan bu kayıtlar ile turizmin Türk ekonomisi içindeki yeri hakkında daha detaylı ve sağlıklı bilgi edinmemize imkân sağlamıştır. Planlı dönemle birlikte turizm yatırımlarının toplam sabit sermaye içindeki paylarındaki dalgalanmalara rağmen 1983 yılından itibaren çıkarılan turizm teşvik yasaları ile sürekli bir artış göstererek devam etmiştir (Ünlüöner, Tayfun, 2009: 14-15).

Planlı dönem ardından dünyadaki trendlerin günümüzdeki değişim gösterdiği, iklim koşullarının farklılaşması ve ülkelerin turizmi nasıl farklılaştırabilecekleri düşüncesiyle olmaları da bu gün destinasyon bazında turizm faaliyetlerine yöneltmiştir. Tek bir turizm çeşidinde değil, imkan veren bütün turizm faaliyetlerine açıklık getirilerek hizmetler standartlardan farklı olarak verilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda bölgesel kalkınma ve bölgesel kalkınmada turizmin etkilerine de yer vermek gerekmektedir.

Türkiye’nin Dokuzuncu Kalkınma Planı stratejisi vizyonu da “yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişme sağlanması” olarak belirlenmiştir. Turizm ise “öncelikli geliştirilecek sektör” olarak kabul edilmiştir ve üç ana politikasından biri “bölgelerarası gelir ve gelişmişlik dengesizliklerinin azaltılması yönünde turizm sektörünün katkıda bulunması”dır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2006). Bu doğrultuda ilk adım olarak 2008 yılı programı içerisinde yerel kalkınmanın sağlanabilmesi amacıyla amaç, hedef ve tespitler oluşturulmuştur (<http://www.ekutup.dpt.gov.tr/PROGRAM>).

Tablo.1. Türkiye’de Turizm gelirlerinin GSMH İçindeki Payı ve Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı

YILLAR	Turizm Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı	Turizm Gelirlerinin İhracata oranı
1990	2,1	24,9
1991	1,8	19,5
1992	2,3	24,7
1993	2,2	25,8
1994	3,3	23,9
1995	2,9	22,9
1996	3,2	25,7
1997	4,2	30,8
1998	2,9	28,9
1999	2,1	19,6
2000	2,9	27,5
2001	5,3	32,1
2002	5,4	33,9
2003	4,5	28,2
2004	4,4	25,2
2005	4,2	24,7
2006	3,5	19,7
2007	3,2	17,3
2008	3,4	16,6
2009	4,1	20,8
2010	3,4	18,3
2011	3,6	20,8
2012	3,7	19,2

Türkiye’nin yıllar itibariyle turizm gelirlerine baktığımızda dalgalanmalar gösterdiğini ve yıllar itibariyle oldukça önemli oranda artış olduğunu görmekteyiz. Bu rakamlar turizm sektörünün yıllar itibariyle büyüdüğünü göstermektedir.

Tablo.2. Türkiye’nin Yıllar İtibariyle Turizm Gelirleri

TURİZM GELİRİ (Milyar Dolar) TourismReceipts (Billion US Dollar)			
Yıllar	Gelir	Gider	Net gelir
2008	25,4	4,3	21,1
2009	25,1	5,1	20,0
2010	24,9	5,9	19,1
2011	28,1	5,5	22,6

2012	29,4	4,6	24,8
2013	32,3	5,2	27,1

Kaynak:(Aktop Dergisi,2104,4).

Turizm gelirlerinin 2008 yılından 2013 yılına kadar olan zaman diliminde net gelir de 6 milyon dolar artış gösterdiğini görmekteyiz. Bu da oransal olarak turizmin net gelir olarak %29 civarında bir artışa denk geldiğini ve artış oranının oldukça yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Tablo.3. Türkiye’de Turizmin Bazı Makro Ekonomik Değişkenler Üzerine Etkisi

Yıllar	1970	1980	1990	2000	2010
Turizmin GSYİH İçindeki Payı	0,5	0,6	2,1	3,8	2,6
Turizm Gelirlerinin İhracata Oran	8,8	11,2	24,9	27,5	18,3
Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açığını Kapama Payı	..	6,5	27,7	28,1	34,4

Kaynak: TURSAB, www. tursab.org.tr

Türkiye ekonomisindeki turizm ile ilgili bazı makroekonomik değişkenlere ait rakamlarında onar yıllık dönemler itibariyle hızla artış gösterdiğini tablodan görmekteyiz. Bu durum turizm sektörünün hızlı bir gelişim içinde olduğunu göstermektedir.

VI. BÖLGESEL KALKINMA VE BÖLGESEL KALKINMADA TURİZM

Bölgesel kalkınma, bölgede gelir artışının sağlanmasının yanı sıra sosyo-ekonomik yapısının da gelişmesidir şeklinde ifade edilebilir. Kısaca bölgesel kalkınmayı, bölgedeki kaynakların etkin kullanıma sunulması, girişim faaliyetlerinin artırılmasının desteklenmesi, bölgenin gelir ve istihdam seviyelerinin artırılarak genel hayat standartlarının iyileştirilmesi olarak ifade etmek mümkündür (Durgun,2006:42).

Bölgesel kalkınmayı şöyle ifade edebiliriz, bir bölgede toplumun sosyo-ekonomik yapısının değişmesini, nüfus başına düşen üretim hacminde meydana gelen önemli bir reel artışı ve refah seviyesinde beliren yükselişi ifade etmektedir.

Çoğu zaman ekonomik büyüme kavramıyla karıştırılan kalkınma kavramı; ekonomik büyümeden daha geniş bir anlamı ihtiva etmektedir. Bu bağlamda kalkınma kavramı en genel ifade ile bir ülkede meydana gelen niteliksel ve niceliksel yöndeki tüm olumlu gelişmelerin bir arada bulunmasını ifade etmektedir. Niteliksel olarak gelir dağılımı, demografik yapı, sosyal refah gibi durumlar esas alınırken, niceliksel olarak ülkenin gayri safi milli hâsılasının büyüklüğü esas alınır (Çeken, 2008; 296). Bir başka ifadeyle bir ülkedeki belirli bir dönemde ekonomik büyümenin yanı sıra gelir dağılımında, yaşam standartlarında, üretim sürecindeki gelişme ve kalitede gözlemlenen gelişmelerdir.

Ülkelerin farklı bölgeleri farklı gelişmişlik düzeylerine sahip olabilirler. Bazı bölgeler sahip olduğu sosyo ekonomik şartlar, jeolojik özellikler, doğal kaynaklar, ulaşım kolaylığı, arazi yapısı, yapılan yatırımlar gibi faktörler nedeniyle diğer bölgelere göre daha fazla gelişmiş olabilirler. Bazı bölgeler ise hem doğal nedenlerden dolayı hem de yapılan yatırımların eksikliği nedeniyle az gelişmiş veya gelişmemiş olabilirler. İfade ettiğimiz bu gibi nedenlerden dolayı bölgeler arasında gelişme farklılıkları görülmektedir. Bu farklılıkların ortadan kaldırılabilmesi amacıyla gelişmemiş bölgelerin gelişmesine katkıda bulunabilmek için bölgesel kalkınmayı sağlayacak bazı girişimler de bulunmalıdır. Bölgesel kalkınmada turizmin önemli bir rolü vardır. Bu rol, onu kalkınmış ülkelerde önemli bir sektör konumuna getirirken, özellikle kalkınmakta olan ülkelere turistik potansiyeli olan yörelerin geliştirilmesinde turizm sektörü gibi “yardımcı sektörlerin” kalkınmaya hız verici ve tamamlayıcı etkileri artık iyice anlaşılmıştır. Ülkemizin de sahip olduğu zengin turistik potansiyeli kullanarak geri kalmış bölgelerin kalkınmasını bu yolla sağlaması ülkede bulunan bölgeler arası dengesizlikleri giderecektir (www.cmyo.ankara.edu.tr).

Türkiye gerçekten de endüstriyel kaynaklar bakımından yeterli imkânâ sahip olmasa da zengin bir turizm uygulaması sonucunda turistik yönden kalkınma ve ülke ekonomisi içinde dengeli bir biçimde gelişme sağlaması mümkündür. Bu bağlamda endüstriyel gelişmeye topluca uygun olmayan alanlarda turizmin ekonomik faaliyet kolu olarak geliştirilmesi, ülkenin bir taraftan kazanılan zenginliğinin diğer tarafta harcanması yoluyla zenginliğin bu yörelere aktarılması ve buralarda refah düzeyinin yükselmesine yardımcı olması muhtemeldir (Dinçer, 1993:84).

Turizm sektörü istihdamı artırarak, farklı sektörleri de dolaylı olarak etkilemektedir. Ekonomide yeni iş fırsatları yaratan en zengin alan olarak hizmetler sektörü kabul edilmektedir (Gürbüz,2001). Bu sektörlerin başında inşaat ve gıda sektörü gelmektedir.

Turizm projelerinin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde Türkiye’nin turizmde çeşitliliği gerçekleştiremediğini söylemek mümkündür. Turizmle ilgili projelerin büyük bir bölümü Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgeleri’nde yoğunlaşmış olması bu kanıyı doğrulamaktadır (www.cmyo.ankar.edu.tr).

Kalkınmış ülkeler, bölgesel kalkınmanın ve bölgelerarası dengesizliğin ortadan kaldırılmasının turizm ile başarılabilirliğini farkına varmışlardır. Bu durum turizmin önemini artırmış ve sektör haline gelmesine yol açmıştır. Gelişmekte olan ülkeler bölgesel kalkınma planlarında mevcut turizm potansiyellerini bölge için bir araç olarak değerlendirmeye almaya başlamışlardır (Hao ve diğerleri :2003).

Kalkınmış ülkelerde turizmin yerel kalkınmayı ve dolayısıyla bölgelerarası dengesizliği gidermede bir araç olabileceği kabul edilmiş böylece turizmin önemli bir sektör haline gelmesini sağlamıştır. Kalkınmakta olan ülkelere yerel gelişme planları içerisinde turizm potansiyeline sahip olan alanların gelişmesi için turizm sektörü bir araç olarak görülmeye başlanmıştır.

V.YAYLA TURİZMİNİN RİZE İLİNDE BÖLGESEL EKONOMİK KALKINMAYA ETKİSİ

Bölgesel kalkınmada etkili olan kaynakların kendine özgü bileşimleri yeterli ve uygun bir pazarlama ile yerel kalkınmanın başarısında önem taşımaktadır. Bölgesel ekonomik kalkınmada başarılı bir turizm destinasyonu olmasında ziyaretçi memnuniyetini sağlamasının yanı sıra yerel halkın

yaşam standardını geliştirmesi, yerel, doğal ve kültürel çevrenin ve doğal kaynakların korunmasını da sağlaması gerekmektedir (Özelçi Eceral, Altinkaya Özmen,2009: 50).

Doğal güzellikleri, kültürü ve tarihi açısından Rize ili doğu Karadeniz’de önde gelen ve her geçen gün insanlar tarafından tercih edilirken popüler hale gelmesi ile birlikte turizm açısından geniş ölçüde öneme sahip olmaya başlamıştır. Turizm tiplerindeki çeşitlilikle karşımıza çıkan Rize ili, dünyada popüler hale gelmiş Ayder yaylası ile de turistlerin tercih nedenleri arasında yer almaktadır. Türkiye’de Ayder yaylasının yayla turizmi denildiğinde akla gelen ilk yer olması da Rize’yi güçlü bir turizm şehri olarak Karadeniz’de ilk sıralara gelmesinde etkili olmuştur.

Tablo 4. Rize ili Yerli ve Yabancı Turist İstatistikleri

YIL	YERLİ	YABANCI	TOPLAM
2003	271.055	40.846	312.101
2004	333.178	41.860	375.038
2005	360.214	55.326	415.540
2006	375.178	57.644	432.823
2007	417.338	57.975	475.313
2008	433.415	58.415	491.830
2009	437.817	58.729	496.546
2010	489.731	69.407	559.138
2011	509.911	61.217	571.128
2012	524.021	61.675	585.696
2013	581.465	68.417	649.888

Kaynak: Rize ili İl kültür ve Turizm müdürlüğü verileri

Tablo 1, Rize ilini ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayılarının 2003 ve 2013 yılları arasındaki değişimini göstermektedir. Tabloda görüleceği üzere on yıllık süreç içerisinde Rize iline gelen toplam turist sayısı artmaktadır. Yerli ve yabancı turist rakamları incelendiğinde yıllara göre turist sayılarında önemli bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle 2012 ve 2013 yıllarında yerli turist sayısının önemli derecede arttığı net bir şekilde görülmektedir.

Tablo 5. Ayder Yaylası Yerli ve Yabancı Turist İstatistikleri

YIL	YERLİ	YABANCI	TOPLAM
2003	216.844	32.676	249.520
2004	266.542	33.488	300.030
2005	288.171	44.260	332.431
2006	300.142	46.115	346.257
2007	333.870	46.380	380.250
2008	346.732	46.732	393.464
2009	350.253	46.983	397.236
2010	391.784	55.525	447.309
2011	407.928	48.973	456.901
2012	419.216	49.340	468.556
2013	465.172	54.733	519.905

Kaynak: Rize ili il kültür ve turizm müdürlüğü verileri

Rize ili İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden alınan bilgiye göre net rakamlar elde edilememesine rağmen Rize iline gelen yerli ve yabancı turistlerin yüzde 80'inin Ayder yaylasına geldiği ifade edilmiştir. Tablo 2'de Ayder yaylasına gelen turist verileri Tablo 1'deki rakamların yüzde 80'i hesaplanarak oluşturulmuştur. Bu doğrultuda bir değerlendirme yapıldığında Rize iline gelen turistlerin aslında Ayder yaylasını görmek amacıyla turizm hareketine katıldıkları değerlendirilebilir. Yıllara göre bir nitelendirme yapıldığında ise Ayder yaylasına 2003 yılından 2013 yılına kadar Rize ilinin genelinde olduğu gibi bir artış görülmektedir. Zaman içerisinde sahil yolunun kullanıma açılması, yayla yollarının aynı şekilde yenilenmesi, Trabzon havaalanını kullanan kişilerin bu bölgeye kadar ulaşımalarının sağlanması, Turizm bakanlığının destinasyon bazında fuarlarda ve büyük şehirlerde tanıtımlara destek vermesi, yerel kamu ve özel kurumların turizm getirileri konusunda farkındalığı, eğitim seviyesinin yükselmesi ve tatil bilincinin değişmesi gibi faktörlerin yayla turizmine katılımı artırması da Ayder yaylasına olan talebi arttırdığı söylenebilir.

Rize iline genel olarak bakıldığında şehirde konaklayan ve ziyaret eden toplam turist sayısı ve yaylayı ziyaret eden toplam turist sayısındaki artışın beraberinde ilde ve yayla bölgesinde olan konaklama işletmelerinde artışa sebep olmakla birlikte, turizm sektörü ile de bağlantılı olarak bir çok sektörde talep artışını da beraberinde getirdiği aşikârdır. Artan talepler doğrultusunda bölgede kaliteli bir hizmet sunmak dünyanın her yerinde olduğu gibi Rize ilinde ve Ayder yaylası bölgesinde işletmecileri harekete geçirmiştir.

Bu sebeple bölgede yapılan konaklama tesisleri, yayla tesislerine de ek olarak yıldızlı ve büyük konseptlerde otel inşaatları da projelendirilmeye başlamıştır. Rize ilinde ayrıca 1 adet beş yıldızlı, 3 adet 4 yıldızlı, 3 yıldızlı ve butik olmak üzere birçok otel hem şehir merkezinde hem de Ayder yaylasında hizmet vermektedir. Ayrıca bir çok apart ve ev pansiyonculuğu olarak hizmet veren yayla bölgesinde işletme faaliyet göstermektedir.

Tablo.6. 2012 Yılına Verilerine Göre Bölgedeki Turist ve Yatak Sayısı

Gelen yerli turist sayısı	524.021 kişi
Gelen yabancı turist sayısı	61.675 kişi
Toplam	585.696 kişi
Toplam Geceleme Sayısı (Yıllık)	2.746.914
Mevcut Yatak Sayısı	4.550
Yatak Talebi	21.339
İlave Yatak Sayısı	16.789

Kaynak: Rize il kültür turizm müdürlüğü, ortalama geceleme sayısı 4.69 (TMP) alınmıştır.

Tablo'ya göre 2012 yılında gelen yerli ve yabancı turist sayıları ve konaklamaları doğrultusunda toplam geceleme sayıları ve yatak sayılarına göre ekstra yatak talebi ortaya çıkmıştır. Ve bu sebeple de kalkınma doğrultusunda yatırım ve bunun sonucunda ortaya çıkacak istihdamda etkin bir sonucudur. Bu sebeple turizm sektörünün bölgeye katkısına bakıldığında;

Tablo.7. Turizm Sektörünün Bölgedeki İstihdama Katkısı

Yatak başına 0.20 personel:	3.358 kişi
Ticaret ve hizmetler sektörü :	940 kişi
Toplam	4.298 kişi

Dolaylı etkileyeceği nüfus (x5)	21.491 kişi
---------------------------------	-------------

Kaynak: TMP, DOKAP Rize il raporu 2013, yatak başına 0.20 personel, çarpan etkisi (x5) alınmıştır.

Görüldüğü üzere, Rize ili için özellikle mevcut doğal kaynakların kullanılması, iş imkanlarının yaratılması ve ekonominin hareketlendirilmesi ve canlandırılması açısından bölgesel ekonomik kalkınma konusunda önem arz etmektedir. Mevcut kaynaklarında turizm içerisinde bütünleşik olarak kullanılması da bu konuda başarının anahtarı olma niteliğindedir.

Turizm sektörünün hizmet verebilmesi sabit kıymet yatırımları ve işletme sermayesi ihtiyacı olacaktır. Sektörün hizmet üretebilmesi için diğer sektörlerle önceden yatırım yapılması gerekmektedir. Yani ister yatılı isterse günübirlik turistlere hizmet sunabilmek için çeşitli tesisler yapılması gerekmektedir. Bu da inşaat sektörüne canlılık getirecektir. Bölgeye ait inşaat sektörü ile ilgili veriler aşağıda verilmiştir (www.dokap.gov.tr).

Tablo.8. İnşaat Sektörü Verileri

1 Adet Yatak İnşaat Maliyeti :	15.000 TL
İlave Yatak İhtiyacı :	16.789 adet
Toplam İnşaat Bedeli :	251.835.000 TL

Kaynak: TMP, Yatak Başına 0.20 Personel, 1 Adet Yatak İnşaat Maliyeti 15.000 TL, Çarpan Etkisi (x5) alınmıştır.

Tesislerin yapılması ile hizmet üretimi için yapılan yatırımların sadece bir kısmı yerine getirilmiş olacaktır. Turizm faaliyetleri sonucu bölgeye gelen insanların hayatlarını idame ettirebilmesi için barınma ve yeme içme ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. İnşaatların yapılması ile barınma ihtiyacı karşılanacaktır. Hâlbuki sürekli yenilenerek yapılması gereken, insanların yiyecek içecek ihtiyacının karşılanmasıdır. Yiyecek içecek talebi belli bir talebin oluşması ve bölgenin ekonomisine farklı bir türden canlılık getirecektir. Bölgeyle ilgili verilere baktığımızda turizm faaliyetleri nedeniyle meydana gelen gıda talebinin de ekonomiye katkı sağladığını görülmektedir.

Tablo.9. Turizmin Gelişmesiyle Ortaya Çıkacak Gıda Talebi

Gıda Tüketim Miktarı Yıllık Toplam Tüketim	
Süt 0.25 litre/kişi/gün	146.424 litre
Peynir 30 gram/kişi/gün	17 ton 570.88 kg
Tereyağı 30 gram/kişi/gün	17 ton 570.88 kg
Bal-Reçel 30 gram/kişi/gün	17 ton 570.88 kg

Ekmek 0.75 adet/kişi/gün	439.272 adet
Alabalık 0.5 balık/kişi/gün	292.848 adet
Deniz Balığı 0.25 adet/gün/kişi	146.424 adet
Şişe Suyu 1 litre/kişi/gün	585.696 şişe (1 litrelik)
Et 250 gram/kişi/gün	146 ton 492.25 kg
Meyve-Sebze 1 kg/kişi/gün	585.696 kg
Yumurta 0.5 adet/kişi/gün	292.848 adet
Tavuk 0.17 adet/kişi/gün	99.568,32 adet

Bölgedeki turizm potansiyeli arttırıldıkça doğrudan ve dolaylı olarak üretim ve hizmet sektörleri etkilenmekte ve bölgeye canlılık gelmektedir.

Vİ.SONUÇ

Bölgesel kalkınma ülkelerin farklı bölgelerinin genel kabul görmüş kalkınma standartlarını yakalaması olarak ifade edilebilir. Ülke çapında bölgesel kalkınmada yörelerin potansiyel kalkınma faktörlerinden önemli bir seçeneği de turizmdir. Bölgelerarası gelişmişlik farkının ortadan kaldırılması sahip olunan potansiyel kaynakların değerlendirilerek yapılan yatırımların ve yörenin turistik çekiciliğinin arttırılması yolu ile sağlanabileceği bir gerçektir.

Türkiye’de farklı bölgelerdeki yerel turizm potansiyeline sahip olan alanların değerlendirilmesiyle bölgesel kalkınmaya katkıda bulunulması sağlanabilir. Bütün Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de bölgesel kalkınma ile bu yörelerin ekonomik hayatları ile birlikte sosyal ve kültürel yapılarında da çok önemli gelişmeler sağlandığı gözlemlenmektedir.

Türkiye’de atıl ve bakir alanların turizme kazandırılması hem bölgeler için hem de genel ekonomiye katkıları ile oldukça olumlu gelişmeler olarak sayılabilmektedir. Son yıllarda hızla artan ekoturizm ile keşfedilmemiş, doğal yapısı bozulmamış, hemen her bölgemizde var olan yaylaların ekonomiye katkıları turizm yoluyla kazandırılmaya başlanmıştır.

Özellikle Doğu Karadeniz bölgesinde çok sayıda yaylanın turistik yatırımlarla hızla cazibe merkezleri haline gelerek bulundukları bölgeye ekonomik anlamda canlılık getirdikleri ve bu yolla ekonomik olarak kalkınmaya da katkıda bulundukları bir gerçektir.

Doğu Karadeniz de bulunan Rize ve yaylaları hızla turistik amaçlı bazı yatırımlar ile turistlerin ilgi odağı haline gelmektedirler. Bunlardan en çok tanınanlardan ve dolayısı ile tercih edilenlerden biri de Ayder yaylası olduğunu bilmekteyiz. Gittikçe popüleritesi artan bölgenin yayla turizmine kazandırılması yapılan yatırımlarla gerçekleştirilmiştir. Ancak bölge ile ilgili verilere baktığımızda

Rize iline ait dokümanlardaki verilerin %80'inin Ayder yaylası ile ilişkilendirilmesi gerektiği yetkililerce belirtilmiştir.

Yayla turizmine yönelik olarak hizmet sunan Ayder yaylasıyla ilgili 2003 ile 2013 yılları arasındaki verilerde bölgenin turistler tarafından talebinde % 100 oranında bir artış olduğunu göstermektedir.

Ayder yaylasına olan turistik talebin yıllar itibarıyla artış gösterdiğini, bu durumunda bölgesel olarak istihdam seviyesi ile birlikte ekonomik hayata canlılık kattığını söyleyebiliriz. Bu durum bölgesel kalkınma adına oldukça olumlu bir gelişmelerin olduğunu göstermektedir. Yapılan yatırımlara rağmen elde edilen verilere göre yapılan yatırımların henüz talep edilen yatak sayısına ulaşamadığını göstermektedir. Talepler doğrultusunda yatırımların bölgeye yapılacak yeni yatırımlarla turistik yatırımların yapılması ile kalkınma daha da hızlanacaktır.

Turizm faaliyetleri, istihdamı artırmakta, inşaat ve gıda sektörlerinin canlanmasını sağlamaktadır. Ancak faaliyetler esnasında her türlü üretim faktörünün bölgeden karşılanıyor olması önemlidir. Tedariklerin bölgeden temin edilmemesi halinde bölgesel kalkınmaya etkisi istenilen seviyede sağlanamayacaktır.

Günümüzde gittikçe daha çok talep edilen yaylaların ve yayla turizminin bölgesel kalkınmadaki önemi rakamlarla da açıkça görülmektedir. Bu durum turizm yatırımlarının bölgelerin doğal yapılarını koruyarak artırılmasının sağlanmalıdır. Bölgesel kalkınma ya katkıda bulunacak turizm potansiyelinin artırılmasına yönelik çabalar devlet ve yöre halkının el ele hareket etmesiyle başarılabılır. Bunun için projeler ve master planlarını daha etkin hale getirmek veya yenilerini hazırlayarak uygulamaya koymak gerektiği kanaatini taşımaktayız.

KAYNAKÇA

ALBAYRAK, Aslı, Alternatif Turizm, Detay Yayıncılık, Ankara, 2013.

AKPINAR Elif, BULUT Yahya, "Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizmin Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı Ve Uygulama Alanları" III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Cilt: IV, 20-22 Mayıs 2010

AKTOP (Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği) Dergisi, (2014), Antalya

BAHAR, Ozan, KOZAK, Metin, (2006), Turizm Ekonomisi, Detay Yayıncılık, Ankara

BARUTÇUGİL, İsmet, S, Turizm İşletmeciliği, Beta Yayınları, İstanbul, 1989.

BÜYÜKDENİZ, Adnan, (1990), Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, Risale Yayınları, İstanbul

ÇEKEN, Hüseyin (2008), "Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme", Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.X, S II, 2008).

Devlet Planlama Teşkilatı (2006). 9. Kalkınma Planı, 2007-2013. [URL: <http://www.metu.edu.tr/system/files/kalkinma.pdf>] (Erişim 15 Temmuz 2014).

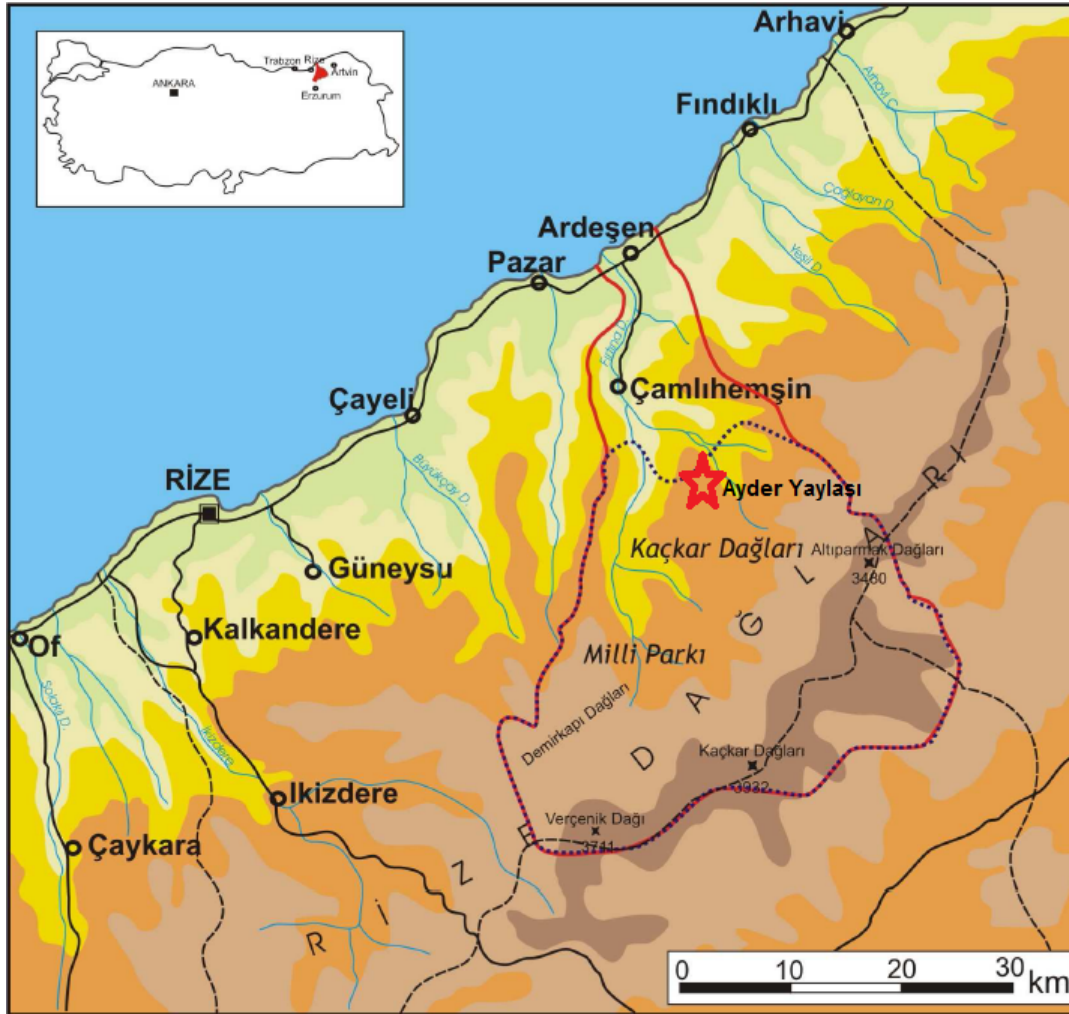
DİNÇER, M. Zeki, (1993), Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisinde Turizm, Filiz Kitapevi, İstanbul

DURGUN, Ayşe, (2006), Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü: Isparta Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta

- DÜLGEROĞLU, Ercan (2000) Kalkınma Ekonomisi, VipaşA.Ş.,Bursa
- EADINGTON, W.,SMITH V., eds.1992 Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- HAO, J.;VAR, T.; ve CHON, J. (2003). A Forecasting Model of Tourist Arrivals From Major Marketsto Thailand, Tourism Analysis, 8, (33): 33-45.
- GÜRBÜZ, A.K(2001). Turizmin Ekonomik Analizi, Alem Basım-Yayımları Balıkesir.
- KAR, M,ZORKİRİŞÇİ,E,ve YILDIRIM, M. (2004). Turizmin Ekonomiye Katkısı Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4 (8).
- KOZAK, Nazmi, KOZAK, Meryem A., KOZAK, Metin, (2001). Genel Turizm İlkeler – Kavramlar, Ankara, Detay Yayıncılık
- SELİMOĞLU, Öykü, (2004).Dünya’da ve Türkiye’de Eko Turizm,Hazırlayan,,İstanbul Ticaret Odası Etüt ve Araştırma Odası
- ÖKTEN, Şevket, ÇEKEN, Hüseyin, (2008) “Şanlıurfa’nın Turizm Potansiyeli ve GAP Bölgesinin Kalkınmasındaki Önemi” Verimlilik Dergisi, MPM Yayınları, s:1,
- ÖZELÇİ ECERAL, Tanyel, ALTIKAYA ÖZMEN, Canan.“Beyazır’nda Turizm Gelişimi ve Yerel Ekonomik Kalkınma”, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Ankara
- ÜNLÜÖNEN, Kurban, TAYFUN,Ahmet,(2009) “Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri” Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,Gazi Üniversitesi, Ankara
- TAVMERGEN, İ.P., (1998). Turizmin Ekonomiye Olumlu Etkileri veTürkiye Örneği, Hazine Dergisi,12, 53-66
- TÜRSAB, Nisan 2002, Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm.
- YÜCEL, Fatih, ATA, Ahmet Yılmaz, (2006) “Bölgesel Kalkınma Stratejileri Açısından Fuarlılık: Birinci ve İkinci Çukurova Sanayi Fuarlarının Değerlendirilmesi” Çukurova Üniversitesi, S.B.E Dergisi, ss:505–522.
- <http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad /TURKONF /web/cevdetalpar/>
- [www. tursab. org.tr](http://www.tursab.org.tr) (8).<http://dokap.gov.tr /userfiles/file/Raporlar/ DOKAP%20%C4%B0l%20Raporlar%C4%B1/Rize%20il%20Raporu.pdf>

EKLER

Şekil 1. Rize Bölgesi Haritası



Şekil 2. Ayder Yaylasından Bir Görünüm



Şekil 3. Ayder Yaylası Uydu Görüntüsü (2014)



Şekil 4. Ayder Yaylasından Bir Görünüm

